

hiszem e cikkeket is olvasta már. Külön lenyomatban is megjelentek, s küldení fogok egy néhány példányt.

Önnek az első levelét elküldöttem Tiszt. Hale Eduárd urnak, hogy a szives megemlékezését s üdvözlétét egyenesen abból olvashassa; s hogy ő is segédkezet nyújtson nekem a fennebb említett czél kivitelére. Ugyane tárgyban levelet váltottam Dr. Bellows, new-yorki lelkésszel is, ki a legmelegebb pártfogásáról biztosított s mély érdeklődést tanusít az ügy iránt; ma délután pedig az „Amerikai Unitárius Társulat“ titkárával fogok találkozni Worcesterben, kinek a befolyása által, reméllem, szintén sokat lehet kivinni.

Szeretném, ha Ön véleményét megírná a következő tervemre, t. i. „hogy a Richmond Anna alapítványból még meglevő összeg egészítették ki a nevezett czélra (mondjuk 10,000 dollárra vagy 2,000 font sterlingre) s ez összeg kezelése bizatnék az „Amerikai Unitárius Társulatra“, mely aztán évenként annak 5% kamatját (500 dollart vagy 100 fontot) a bankár által utalványoztatná Kolozsvárra.“ Én abban a meggyőződésben vagyok, hogy az összegnek ilyen biztos kezekbe leendő letéteményezése, itten olyan bizodalmat keltene az adakozókban, a melyet nem éreznének az olyan beruházásokban, a minők a távoli Erdélyben vannak; s a melyeknek a biztonságáról semmit sem tudhatnak, és talán félhetnek attól, hogy végre elveszne az adomány. Én, a mi tehetségemben áll, mindent megteszek, s bárminemű utasítást s véleményt szívesen fogadok s megnyugszom ajánlatába. Én igen sajnálnám, ha az én erdélyi látogatásom, a melyre mint életem egyik nagy kiváltságára és örömére tekintek vissza, nem eredményezne valamely állandó jót ottani nagyrabecsült és nemes barátaim számára. Vagyok stb.

Öszinte hive:

Allen József.

IRODALMI ÉRTESÍTŐ.

Az iskolázás jelene Angolországban.

Irta Felméri Lajos, Ph. D. a kolozsvári m. k. t. egyetemen a neveléstudomány tanára. Budapestén, 1881. I. II. köt. 262. és 386. lap.

Legelsőbbben is örömiinket fejezzük ki a felett, hogy szerző az angol iskolázást tette behatóbb tanulmányozás tárgyává s azzal a magyar közönséget részletesen megismertette. Ha vannak is hiányai elméletileg az angol nevelési rendszernek, de az kétségbe vonhatatlan, hogy sokkal inkább nevel az életnek, mint a német rendszer, a melyet eddig mindenben utánoztunk. Felméri művéből, melyben feladatát nagy elismeréssel méltó sikerrel oldotta meg, láthatjuk, hogy nem a németeknél van csupán az egyedül boldogító nevelési rendszer. Felméri az angol közoktatásügyi viszonyokat nem csupán könyvekből s értesítőkből tanulmányozta, hanem azoknak alapos megismerése végett Angliába ment, magával vevő nagy készültséget s szakismeretet, s így nem felületesen, hanem helyesen ítéli meg az angol népet és szellemet. Jeles művének egyik legnagyobb érdeme az adatok kimerítő gazdag-

sága s a szakértőileg felállított párhuzamok. Leszámítva a néhol felesleges idézetek összehalmozását, mely a különben igazán magyaros irályát egy kissé nehézkessé teszi, előadása vonzó és élénk s tömördek érdekes észrevételeivel mindvégig leköti az olvasó figyelmét.

Felméri művének első kötete a népiskolákról szól s feloszlik tizenhét fejezetre. Okszerű berendezésében világosan áll előttünk a népiskola jelene és történelmi fejlődése. E fejezeteiket előszó és bevezetés előzi meg s záradékul állanak az érdekes következtetések.

Az előszóban művét általánosságban jellemzi, elmondván, hogy miért tanulságos reánk nézve az angol népoktatás s miért foglalta be a keretbe az egyetemi oktatást is.

A bevezetésben az angol nép állapotát s a nevelésügyhez való viszonyát adja elő.

A „népiskolák úttörői“ czimű fejezetben megismertet azokkal a társulatokkal (Vasárnapi iskola, a „Britt“ és „Nemzeti“ társaság, Belföldi és gyarmati iskola társaság), melyek az ügyet elősegítették, s Raikes, Fox, Wesley, Lancaster és Bell nagynevű úttörőkkel. Az angol népiskola tulajdonképpen csak 1870 óta, midőn a népoktatási törvényt megalkották, nyert önálló jellemet s szabadult fel az angol egyház gyámsága alól. Erre nagy befolyással voltak a vasárnapi iskolák.

A „népoktatási törvény úttörői“ czimű II. fejezetben Carpenter Mária kisasszony, Brougham és Birkbeck érdemeit emeli ki. Különösen szépen emlékezik meg Carpenter Máriáról. E nemes keblű nőnek, ki hitfelekezetünkhez tartozott, életrajzát olvasóink ismerik már a „Ker. Magv.“ 12-ik kötetéből, de azért közöljük szerzőnek a következő jellemzését:

„Angolországban a népnevelés ügyeért senki sem tett e században nagyobb szolgálatot, mint Carpenter Mária (1807—77). Találónan mondja róla egyik tekintélyes angol szemle, hogy e századbeli legnevezetesebb nők egyike. A „pauper“ gyermekek sorsán jézusi szeretettel csüngött; a porból való kiemelésökért apostoli buzgóságot fejtett ki. Valóságos Pál apostol női alakban. Nem éri be azzal, hogy a hazájabeli inségesek gondját fölveszi, hanem más világrészekbe is elmegy. Hajlott korában négy izben is elutazik Keletindiába, hogy a nőnevelés ügyét előmozdítsa és a börtönökben uralkodó embertelen fegyelmézést emberivé tenni segítse; sőt, szintén ez utóbbi célból, meglátogatta az Egyesült-Államokat is. Pál apostolon nem csodálkoztak jobban Athénben, mint a hogy Carpenter Máriát megbámulták szülőföldén, midőn az erkölcsileg vesző félben levő gyermekek nevelése elveit kezdette fejtegetni. Két vonás jellemzi különösen Carpenter M. életét: egyik az ügyefogyottak határtalan szeretete. A szeretetben el nem fáradni, a bűnben fetrengőket szeretettel megváltani, senki sem tudta nálánál jobban e százban. Másik vonása az a mély meggyőződés, mely-

et Indiában szintugy mint Angliában hirdetni meg nem szünet, hogy a társadalom elhagyottait csak a kormány és a tehetős osztályok vállvettem munkája mentheti meg.“

Az „Önkénység és az állam beavatkozása“ című III-ik fejezetben azt a nagy mozgalmat és küzdelmet tárgyalja, mely a két elem között folyt. Hogy az angolok nem támaszkodnak mindenben az államsegélyre, hanem az önkénységhez folyamodnak, s hogy abban mily gazdag erő van náluk, mutatja az a tény, hogy „A lefolyt 35 év alatt kerekszámban 35 millió font sterlinget fordított az egyház, templomok, papi lakok és iskolák építésére.“

A IV-ik fejezetben a „Népoktatási törvény 1870.“ van ismertetve. E törvény kezdeményezője, — melyben a kötelezett iskolázás elve van kimondva, — az erélyes Forster.

Az V-ik fejezetben a „Népoktatási törvény elveit és hatását“ tárgyalja. A VI-ik fejezetben a „londoni iskolaszéket“ s a felügyelete alatt álló különbféle iskolákat, azoknak a szervezetét, módszereit (még az órarendet is) és az elért eredményt ismerteti. A birminghami iskolaszéket is ismerteti a VII-ik fejezetben s így nyilatkozik róla: „London után legtöbbet Birmingham tett és teszen a nevelés ügyében. Ott úgy van szervezve az oktatásügy, hogy mintája lehet bármely szárazföldi városnak,“

A VIII-ik fejezet a „Községi és önkéntes iskolákról“, a IX-ik fejezet a „tanítás tárgyai és módszerei, az iskolai tankönyvek és eszközökről“ szól kimerítően. A X—XV. fejezetekben a kötelező iskolázást és akadályait, a polgári iskolákat, a felnőttek oktatását és az irgalmas intézeteket, a tanító-nevelőket s az azokban elért eredményeket tárgyalja. A XVI-ik fejezetben az angol és hazai tanító-nevelő-intézeteket hasonlítja össze, s bennök az eltérő s részint megegyező vonásokat tünteti ki. Szerző szerint legnagyobb eltérés van a hazai és angol rendszer között a vizsgálatokban. Az angol tanító-nevelőnek hat szakvizsgálója van. Az intézetbe való felvételre nézve is lényeges a különbség. Angliában rendszeren 18 éves ifjak lépnek tanító-nevelőbe, nálunk 13—14 évesek, kik jóformán nem ismerik azt a szellemi fáradságot, mely a tanulással jár.

A XVII-ik fejezetben felmutatja az eredményeket a népiskolázásban; párhuzamot von az angol és magyar népiskolák között, s kiemeli a különbséget, mely a két rendszer között van. Ugyan e fejezetben ismerteti az iskolafelügyeletet is. Az angol tanfelügyelői intézmény és a miénk között nagy különbség van. A tanfelügyelők mind szakemberek.

Végül szerző az egész művéből 8 pont alatt igen tanulságos és megfontolásra méltó következtetéseket von le s üdvös javaslatokat ajánl. A helyett hogy egyes kivonatokat adnánk: felhívjuk tanférjaink figyelmét e következteté-

sekre s különösen a tanító-nevelő intézetekről szóló (XIV. XV. XVI.) fejezetekre, mint a melyek minket legközelebből érdekelnek.

Szerző művének II-ik kötetében a közép- és felső oktatást tárgyalja. A bevezetésben elmondja, hogy az angol középiskoláknak több faja van, s azokat aztán öt szakaszban ismerteti. Az I. szakaszban leír 11 benlakó középiskolát, melyek közül 7 régibb szervezetű s leginkább feltűntetik az angol iskolai életet és szellemet; 4 pedig újabb szervezetű. A II. szakaszban 5 bejáró középiskola van ismertetve. A III. szakaszban a középoktatás eredményét s ismeretét mutatja fel 14 fejezetben. E szakasz a legfigyelemre méltóbb reánk nézve, a mennyiben itt összesíti szerző tapasztalatait, észrevételeit, s párhuzamot von az angol és hazai intézeteink között. A IV-ik szakasz tárgyai: a leány középiskolák és Collegiumok 7 fejezetben, melyek közül a VI-ikban egybefoglalja az ügyet; a VII-ikben pedig az eredményt tünteti fel a nőiskolázásban. Az V. szakasz 4 fejezet alatt a „természettudományi és művészeti szakoktatásról s a középtanodai tanárnevelésről” szól. Végül állanak a következők, melyekben szerző hazánk középiskoláira nézve legüdvösebbnek tartja a tantárgyak csoportosítását s a középiskoláktól független vizsgarendszer behozatalát.

A felső oktatásról szóló második rész két szakaszra oszlik; az I. szakaszban az egyetemeket, (Oxford, Cambridge, londoni egyetem, University College stb.) a II-ikban pedig a szakiskolákat (Theol. akademiák, jogi Collegiumok, orvosi Collegiumok) tárgyalja, részletesen ismertetve szervezetüket, béndezésüket s a bennök uralkodó szellemet. Egyeket mellőzve, a theologiai akadémiákra vonatkozó pár megjegyzését szerzőnek idézem, valamint a Manchester New College-ről közölt jellemző nyilatkozatát, a mennyiben az minket unitáriusokat közelebből érdekel.

A „theologiai oktatás — írja szerző — egyáltalán nem áll magas tudományos színvonalon sem az egyetemeken, sem a theol intézetekben. Az oxfordi és cambridgei régi egyetemeken eredetileg a theologia volt a vezér studium, idő jártán azonban megváltozott a viszony: a theologia mellékessé vált. Az új egyetemeken pedig a theológiának csak részben van helye. A theol. tanárok főfeladata nem a theologiai tanítás, hanem a jelölteknek a püspöki vizsgálatokra, vagy más szóval a 39 hitcikkely aláírására és vizsgálatra való előkészítése. Hogy mily különbség van az anglicán és tisztán protestáns papnevelés között, arra nézve legjellemzőbb az unitáriusok Manchester New Collegiuma Londonban.“

Az intézet szervezetének ismertetése után (lásd bővebben ez idei 4-ik füzetben) így folytatja szerző: „Jelen voltam ez

intézetben egy pár előadáson. A vallás-bölcséletből a nagy hírnevű dr. Martineau fejtegette a vallásos világnézettel kapcsolatos problémákat oly philosophiai mélységgel s egyszerűen oly világos nyelvezettel, mintha egyszerre Plátó és Kant beszéltek volna. Az erkölcs-bölcsélet előadója Upton tanár szintén ismert alapossággal taglalja az ethikai kérdéseket, folyvást utasítva tanítványait az alapvető ethikai munkák kérdéses fejezetei tanulmányozására. Az egyháztörténelem és összehasonlító vallástudomány a kiváló tehetségű ifjú tanár Carpenter E. kezén van, s az exegetikai és kritikai részt Drummond tanár tanítja. Az a magasabb theologiai műveltség, melyet a Manchester New Collegiumban a dissenter jelöltek el-sajátítanak, az angol egyházi papok között valóságos ritkaság. Az anglicán papnevelő intézetekben a liturgikára és dogmatikára esik a főszó, emitt a philosophiára és vallástudományra.

A felső oktatásra szintén megteszi szerző érdekes következtetéseit, melyekben különösen ajánlja a philosophiai elemek bevitelét felső szakoktatásunkba s a vizsgálati tárgyak számának kevesbitését.

A béfejezésben szerző az egyes részek tárgyalása végén megtett következtetéseket a közoktatásügyi miniszter becses figyelmébe ajánlja.

Mi is részünkről a legjobb indulattal ajánljuk ez oktató és tanulságos művet minden tanügy barátoknak, úgy szintén azoknak is, a kik egy nagy nemzet mivelődési eszközeivel megismerkedni kívánnak.

K. J.

„A budapesti Unitárius anyaegyház megalapítási ünnepe. Imák és beszédek, elmondva 1881. october 2-án az első rendes isteni tisztelet alkalmával Budapesten. Az ágostai hitvallásuak deáktéri főiskolája disztermében. 1—33. l. 8. r. Budapest“.

A mint czime is mutatja, e füzet a budapesti első rendes unitárius isteni tisztelet emléke. És méltó emlék a nagy alkalomhoz. A budapesti unitárius gyülekezet iránt köszönetünket fejezhetjük ki, hogy első rendes isteni tiszteletén tartott beszédeket kinyomatva közrebocsátotta és alkalmat adott, hogy azok megkapó szépségeiben és gazdag tartalmában szélesebb kör gyönyörködhessék.

A füzetet Derzsi Károly budapesti unitárius rendes lelkész imája nyitja meg. Föllengő lelkesülés vonul végig az egészen, kezdetétől az utolsó sorig, visszatükrözve az emelkedettséget, meghatottságot, kételyt, bizalmat és reményt, melyet egy ily ritka alkalom az ige hirdető lelkében szülhet. Szébbnél szebb tételei, magasztossága egyikévé teszi az imát a legkiválóbb alkalmi imáknak. Az után nevezett lelkésznek Jeremiás 1, 4—9. alapján tartott fennkölt szellemű szép beszéde következik. „Adom az én ígémet a te szádba“ választván ki a jelzett szentirási helyből vezérigéül a lelkészi hivatal helyes be-

töltésére szükségesnek tartott három tényezőt: „a benső elhivatást, a vallásos életet s ennek prófétai terjesztését“ tárgyalja, mindvégig magas lendületben, mi e beszéd egyik kiemelendő jellemvonása. A tárgyalás előnyösen tünteti fel a szónokot a **theológiai cultura** tekintetében is s különösen mutatja az összehasonlító vallástudományban való jártasságát.

A lelkész elhivatásának, a vallás lényegének és terjesztésének e beszédben kifejezett felfogása tiszta, következetes **észjárásra** és a modern theologia álláspontjára vall. A beszéd **nyelvezete** szép és folyékony. A napi lapok annak idején jelezték volt a mély benyomást, melyet e beszéd a hallgatóságra gyakorolt. Izlelőül hadd álljon itt a prófétaságot rajzoló pár sora: **A próféta szólja az Isten beszédét, a mint azt ihletése közben nyerte; beszél a humanitás eszméit, a mint azt jövőbe látó lelke s melegen érző szíve megteremti; cselekszi az összesnek javát, a mint azt egész valójában átérzi. Nincs előirt tan, nincs kiszabott formula, mely szelleme szárnyalását akadályozni tudná; nincs egyéni érdek, melyért az összesnek érdekét feláldozná. Egy tana van: Isten; egy törvénye: a lelkiismeret szava; egy érdeke: a kettőnek összhangzása; egy célja: ez összhangnak másokban is megfelelő visszhang keltése...** Ez, és ilyen a minden nemzetek és országok prófétája.“

A második beszéd Ferencz József püspök úr „Üdvözlő és beiktató beszéde“. Azok az egyszerű, de kristálytisza kifejezések és sorok, melyekben Ferencz József püspök szokott beszélni, mindig meghatók és elragadók. Jelen beszédeben, az alkalomból kifolyólag, azt a két kérdést fejtegeti: **van-e szükség a budapesti unitarius egyházközség megalapítására és fenn tudjuk-e azt tartani, a befejezésben lelkesítő buzditást intézván az új lelkészhez és gyülekezethez. E kérdések fejtegetésénél is ugyanaz a gyönyörű irány, ugyanaz a széles látkör, ugyanaz a hatalmas szónoki erő, mely minden nagyszabású beszédeit jellemzi, s ugyanaz a szellemi gyönyör és elragadtatás az olvasóra nézve. Csak a bevezető sorokat idézzük: „Miközben ma e helyen örömmel üdvözölhetlek ker. Gyülekezet! főleg pedig tégedet vallásközönségünk legifjabb leánya, ujonnan alakult budapesti unitarius egyházközség! mintha Jákobot, a kicsiny Izraelnek eme nagy hivatásu férfiát látnám magam előtt azon éji küzdelem után, melynek csak a biborpalástú hajnal megjelenése vetett véget. E történet, azt hiszem, az ő szövetségi irásokból mindnyájatok előtt ismeretes. Jákobnak az ő szolgálati évei rokonánál, Lábánnál kitelvéen, szülőföldjére indult öröksége átvételére. Utközben azonban az éj meglepte s magára maradván, egy erős férfival kellett megküzdenie, ki mikor látná, hogy Jákobon semmiképpen erő nem vehet...mondá: „Bocsáss el engem, mert a hajnal feljött. És monda Jákob: Nem bocsátlak el tégedet, míg meg nem áldasz engemet.“... Háromszáz évig tartó ily éji**

küzdelem volt k. ai! az unitarius egyház élete is.“ Ferencz József püspöknek e beszéde is fényesen bizonyítja, hogy szónoki hírneve oly magaslatra jutott, a melynél az ismertető már nem bírál, hanem az ellenállhatatlan hatás titkait törekszik kifürkészni, tényezőit felfedni és magyarázni, s mi hatalmának titkát a már jelzett kitünő tulajdonok mellett abban találjuk, hogy szabadelvűséggel erős történelmi érzéket párosít, s így a mult eszméit a legszerencsésebben tudja a jelenével összekötni, és hogy benne az evangéliumi szellemmel széleskörű tudományos műveltség egyesül, de utóbbi a vallás szent tüzeben egészen felolvadva. Az eszmei légkör, a melyben ő mozog, mindig keresztényi, beszédeiből mindig a keresztény szellem üdítő fuvalmát érezzük. Innen nagy hatása, innen e beszéddel is kivivott újabb diadala, a fővárosban nyert újabb győzelme.

A beszédek sorát Albert János, tordai unitarius lelkész „Urvacsorai beszéde és imái“ zárják be. Budapesti levelezőnk mult füzetünkben ez isteni tiszteletről szólván, azt írta: „Albert János mondott urvacsorai ágendát, olyan antik keresztény jellegűt, milyent az igaz szent atyák mondhattak régen minden lelkek megindítására.“ Készséggel tesszük magunkévá e találó jellemzést, mert valóban Albert János egész lényén és beszédein az első kereszténység keneteljessége ömlik el a Jézusban való erős hittel. „A történetek és az irások azt adják elénk, hogy a kinek emlékezetét most e szent asztalnál megújítjuk, született és szenvedett, élt hasznosan az emberek egyetemének, meghalt meggyalázva, de discsóségesen; s ha tetemei elporlottak, ki tudná megmondani, hol rejt azokból már egy porszemet a föld, s a világ hány részeibe hordták el az emberek, vagy repítették szét szárnyaikon a szelek!... De az, a mi életet ad a világnak, miként ő magát kifejezi, — az, a mi benne és nála örök és isteni, az a lélek, és ez a lélek halhatatlan. Mi nem láttuk ugyan őt, de erejét és hatását éreztük és érezzük magunkba ma is, — mi nem jártunk vele sem a galileai tengeren, sem Bethániának csendes mezején, de hogy ő velünk volt, ezt éreztük sokszor, s hogy ő velünk van ma is, ezt érezzük bensőnkben, vágyainkban és törekvéseinkben, az örömben és szomorúságban; vagy miként Pál apostol magát kifejezi: életünkben és halálunkban. Hitünk tőle van, általa erősödünk meg; s mintha hallanók, legalább hitünk hallani véli ezt az édes biztatást: „Valahol ott ketten vagy hárman egybegyültek az én nevemben, ott vagyok ti közöttetek.“ (Mát. 18, 20.) Ilyen és ehhez hasonló szép helyek harmónikus összetéte az egész urvacsorai beszéd, találó vonatkozásokkal a nevezetes alkalomra. Imái meg épen félreismerhetetlenül mutatják, hogy egy ihletett lélek mélységeiből buzognak föl. A beszéd és imák az általánosan ismert jeles imairó és ágendáló babéraihoz egy új hervadhatatlan levelet fűznek.

Visszatekintve az egész füzetre, az az egyházi irodalom újabbban megjelent hasonnemű termékei közt igen jelentékeny helyet foglal el.

A füzetben végül még közölve van Murányi Farkas Sándor által a budapesti első rendes unitarius isteni tisztelet alkalmából írt s folyóiratunk múlt füzetében megjelent szép „Ünnepi költemény“, mely a füzetnek szintén díszére válik.

Megjegyezzük, hogy a füzet tiszta jövedelme a budapesti unitarius papság megalapítására van szánva s a nemes célnál és a benső értéknél fogva a t. közönségnek kétszeresen ajánlhatjuk becses figyelmébe és pártfogásába. A füzet ára: 20 kr.

„A Prot. theol. könyvtár“ XV. kötete: A XVI. században tartott magyar református zsinatok végzései megjelent. Összeszedte, a latin szövegüket magyarra fordította és tájékoztató jegyzetekkel kísérte Kiss Áron, porcsalmi lelkész és szatmári esperes. Maga a munka igen érdekes gyűjtemény, melynek a történelemmel foglalkozók nagy hasznát vehetik, s arra ajánlaton kívül nincs is semmi mondani valónk. De nem hagyhatjuk megjegyzés nélkül a „Prot. Egylet“-nek azt az egyoldalu eljárását, melyet e mű kiadásánál követett. Ugyanis e könyvben csak református zsinatok végzései foglaltatnak. A gyűjtő agyan menti magát, hogy más protestáns egyház zsinataira nézve legyőzhetetlen nehézségei voltak, s e mentés az ő részéről el is fogadható, de semmi esetre sem a „Prot. theologiai könyvtár“ bizottsága részéről, mely ily tervezetű munkának a „Prot. Egylet“ kiadványai közé felvételével, a míg az egyik prot. egyház iránt kedvezést, részrehajlást mutatott, addig a többiekre nézve ez eljárása másnak nem nevezhető, mint illoyalisnak. Nézetünk szerint „A Magyarországi Prot. Egylet“ méltóságához nem volna szabad, habár tagjai között igen sok református író van is, ily részrehajlásnak férköznie. Mostanig meg is tartotta „Prot. Egylet“ a hozzá illő álláspontot s megelőző remek kiadványa: „A Magyar országgyűlések vallásügyi tárgyalásai“-ban. Zsilinszkytól fel is voltak ölelve mind a három prot. egyházra vonatkozó orsz. tárgyalások. Oly eljárás után mint a fennebbi, épen ezért méltán várható, hogy ugy a „Prot. Egylet“ céljáról és reputációjára, mint kiadványai nem református olvasóira való tekintetből az intéző férfiak a lutheranus és unitarius zsinatok végzéseinek megíratásáról is gondoskodni fognak.

„Magyar Prot. Egyh. és Isk. Figyelő“ XI.—XII. füzet megjelent a következő érdekes és változatos tartalommal: Id. Báró Vay Miklós zsinati megnyitó beszéde. A világ jövője, megvilágítva a történelem és kijelentés által. Venetianer Sándor. A mindkét vallású evangélikusok felterjesztése vallásügyben, a tulbuzgó klerus és érdektársai ellen, az uralkodó felséghez, kegyelmes leirata érdekeiben. 1790. Latinból ford. Csuthy Zsigmond. Magyar Prot. irodalmi társulat. Szózat a prot. irod. társulat érdekében. Körösi. A 1848—49. év bepecsételt könyve Vári Szabó S. Adatok a vallásfelekezetek egyenjogúsága kérdéséhez. Külföldi könyvészet és a rendes változatos rovatok. Előf. ár 4 frt. Szerk. Czelder Márton Felsőbányán. Ugyancsak az ő szerkesztésében jelenik meg az „Evangeliumi Lelkészi Társ.“ Ára 3 frt, a „Figyelő“ előfizetőinek 2 frt. — s „Vasárnap“ nép számára. Ára 2 frt. Ajánljuk e lapokat a t. közönség figyelmébe.

A „Magyar Paed. Szemle“ XI. füzete igen változatos és ügyes töllel írt czikkekkal áll előttünk, melyekből különösen kiválik Rill József

czikke: „A népiskola tovább képző folyama és a nőnevelés.“ (Uhrl Józsa életrajzával, fénynyomatu arcképpel.) Bátran ajánlhatjuk az érdekesen szerkesztett folyóiratot az érdeklődők figyelmébe. Ára 2 frt 50 kr.

„Nemzeti Nőnevelés“ X.—XI. füzetét Péterfi Sándor czikke: Az országos tanító gyűlésről nyitja meg. Azután Molnár Aladár életrajza. Molnár Aladár a nőnevelésről. Országos nőparkiállítás. Streitmann Antal. Rousseauról és Emiljéről Szilassy János. Az orsz. nőparkiállítás és leányiskolánk. Sebestyenné, Stetina Ilona. Széchenyi emlékezete. Komáromy Lajostól stb. cikkek következnek. E kitűnően szerkesztett folyóirat méltán megérdemli a nagyobb mérvű pártolást, s most az új év alkalmából különösen felhívjuk rá a t. közönség figyelmét. Ára 6 frt.

„Sárospataki Lapok“ Mitrovics Gyula sárospataki tanár szerkesztésében a „Sárospataki Irodalmi kör“ új évtől kezdve egy heti lapot indít meg a fennebbi czim alatt. A beküldött mutatóvázszám és a szerkesztő jó neve együttesen ajánlják e vállalatot, mely az egyházi és iskolai életet öleli fel. Ára egész évre 5 frt, mi Sárospatakra Buza János tanárhoz küldendő.

Beküldetett: „A képzőművészet remekei.“ Eredeti metszetek után fényképanyomatokban készíti és kiadja Divald Károly, szövegét írja: Wagner János. Megjelenik minden hónapban 5 képpel. Egy füz. ára 1 frt 20 kr.

„Protestans Pap“ decz. tartalmas száma: Karácsonkor. Unió. Karácsoni és ujévi egyh. beszéd. Tételek az evangélium neveléstanából. A lelkész mint catecheta. A zsidó keresztiszülék kérdéséhez. Nyílt levél Filep M.-hoz. Különfélék. A „Prot. Pap“, mely eddig oct.-tól kezdte az évet, jövőben pályáját a polg. év szerint futja. Ajánljuk e hasznos szaklapot lelkészeink figyelmébe. Ára 4 frt. Szerk. Lagler Sándor és Kálmán Dezső. Kölesd. (Tolnam.)

„A Magyar Fiume“ írta Jakab Elek, a m. tud. akad. I. tagja. Budapest, 1881. Ára 30 kr. A fennebbi czim alatt jeles történészünk, s folyóiratunk munkatársa egy 36 lapra terjedő történelmi s politikai tanulmányt tett közzé, mely 4 fejezetre oszlik. Az I fejezetben egy történelmi-politikai tájékozást nyújt általánosságban. „Magyarország és Horváthország 1848—49-ben“ című II. fejezetben tárgyalja a horváth-szlavon megyék hangulatát; a bécsi küldöttség Zágrábban visszaérkezésének hatását ez országra, s báró Jellachich megválasztása utáni anarchiai állapotokat. A III-ik fejezet tárgya: Fiume rokon-szenve és sorsa 1848—49-ben. A IV-ikben Magyarországnak Fiuméhez való jogát, s a kormány teendőjét írja le. Végül a zárszóban szerző eszméi menetet három fődologban domborítja ki u. m. az első a magyar kereskedelem ügye; második a szláv törekvésekre való éber figyelmezés; s harmadik az uralkodó-ház és dualizmus érdeke. A korszerű kérdéshez egészen új adatokkal járul s azt minden oldalról megvilágítja. Ez érdekes röpirat nem csak tanulságos olvasmányul szolgál, hanem azt még a történetíró is forrás gyanánt használhatja.

KÜLÖNFÉLÉK.

Unitárius mozgalmak Olaszországban. Gordon Sándor angol hit-rokonunk, ki az unitárius régi emlékeknek szenvedélyes kutatója, a mult szeptemberben e czéltől Olaszországot látogatta meg, s Sienából egy terjedelmes levelet irt a „Christián Life“ számára, melyből érdekesnek látjuk a következőket közölni: „Sienába való jövetelem alkalmával szerencsém volt személyesen is megismerkedni az olaszországi unitárius mozgalom vezérférfiaival, a kiknek nevei az Ön lapjának olvasói előtt is ismeretesek. Milánóban Bracciforté tanárt, az unitárius ügy e lelkes bajnokát látogattam meg, ki egész odaadólag hirdeti elveinket szónoklata és tanítása által. Mint — ő mondja — nagy akadályokkal kell küzdenie, mert Olaszországban a vallás vagy a katolicizmus, — mely annyit jelent mint a pápa — vagy semmi. Az értelmes osztály közül igen sok inkább az utóbbit választja. A hagyományos hitet elveti, s ujjal nem